

Magyar Képzőművészeti Egyetem
Doktori Iskola

BUDAPESTI SZEM

A festészet iránti elkötelezettség alakulása az 1990-es évek elején és közepén a magyar kortárs képzőművészetben

DLA értekezés tézisei

Kósa János

2007

Témavezető: Szabados Árpád egyetemi tanár

1. tézis

A Budapesti Szem , mint jelenség ismertetése

A '90-es évek elejének, közepének új képzőművészeti jelensége volt az, hogy hirtelen fölerősödött a festészet, mégpedig jórészt a figurális festészet hangja az előző időszakhoz képest. Ennek a jelenségnek a hazai jellegzetességeit föl kellene dolgoznia a művészettörténetnek. Ez még nem történt meg, pedig nagy szükség volna rá.

A címet *Bojár Iván Andrástól* kölcsönöztem, aki azt írta *Szűcs Attila* 1999-2000-ben készült munkáit bemutató katalógusában: *„Létezik egy Magyarországon is élő festészeti hagyomány...Talán valami kései nazarénus ábrázolási retorika, a gödöllőiek, vagy később a novecentismótól megérintett római iskolások munkássága indíthatta el azt, s torkollott bele a szocreál pátosztól fűtött realizmusába...Aztán...a realizmus epikai lehetőségei kiteljesedtek...S ott, ahol a propaganda művészet és a pop-art-ban fölnemesülő kommerciális reklámrealizmus egymásra talált, azaz a hiperrealizmusban, valami számunkra, magyaroknak, igen lényeges problémahalmaz keletkezett...Szotyory, Szépfalvi, Baranyai, Kupcsik és mások együttesen teremtenek meg most egy különös helyi szemléletmódot /magam budapesti szemnek nevezném/, amely értelmezési teret von Szűcs munkássága köré.”*

A „jelenség” azért érdekes, mert ez a generáció megújította, tevékenységével mozgásba hozta a magyar festészetet.

2. tézis

**A Budapesti Szem művészettörténeti szempontból földolgozandó jelenség.
Személyes érintettségem okán dolgozatomban megkísérlek néhány adalékot nyújtani e munkához.**

Légy festő!

1990 áprilisában rendeztem első önálló kiállításomat a Barcsay Teremben. Először fogalmazódott meg bennem akkor az, amely később művészetem egyik lényeges elemévé vált. A művészettörténetből vett idézetek keverésével vagy újrakreálásával hoztam létre műtárgyakat. Az avantgárdhoz való kapcsolódás, pontosabban, az avantgárdhoz való viszony tisztázása számomra akkortájt elsőrendű fontossággal bírt. Akkoriban sokat

foglalkoztam a konceptuális művészettel, közte a konceptuális művészet festészettel kapcsolatos fejezeteivel. *J.Kosuth* megállapításai a művészetről alapjaiban változtatták meg a művészetről alkotott nézeteimet. Így tehát a koncept-alap az nagyon fontos volt és mégiscsak a hagyományos festészet érdekelt.

Hajszálon függ

1990 őszén a Bercsényi Klubban volt kiállításom, ahol több részből álló installációt építettem. Az installációk készítése nem vonta el figyelmemet a festészetről; a más műfajokba való kirándulásaim is a festészetben felmerülő kérdésekre keresték a választ.

Motorkerékpár Vilna közelében

A Szentjóby Tamás által kitalált történet kiegészítése, újrafogalmazása. Az emberi gondolkodás analógiás természetére való utalás. Az avantgárd abszolút újat akarásának kritikája.

Az Élet

1991-ben eljött az idő, hogy a festészetben valamilyen döntő lépést tegyek a magam számára. Így született a *La Vida, La Vie – Az Élet* című festmény. Akkoriban biztos voltam már, hogy a festészettel fogok foglalkozni. „*A festészettel annyi a baj – gondoltam – annyira képtelenség csinálni, hogy az már szimbólumértékű. Föl lehet fogni a festészet ellehetetlenedésének mozzanatát a kultúra egészére kiható információforrásként is. Tehát: bajlódni kell a festészettel.*” Az *Élet* című kép pontos mása *P.Picasso* 1903-ban készített festményének. A képről én azt gondoltam, hogy nem lemásoltam *P.Picasso* alkotását, hanem újra megfestettem. A különbség a szituációban elfoglalt helyzetemből adódott. Igyekeztem behelyezkedni a festő helyzetébe. Festés közben 1903-ban éreztem magamat. Eljárásomat plágiumnak neveztem akkor, ma már tudom, hogy a *Don Quijotét* újra megíró *Pierre Menard* története esett meg velem, amint *J.L.Borges* megírta, pontosan ugyanúgy.

Plágium

Az ezután következő periódust plágium korszaknak neveztem el a magam számára. A kreativitás izgatott, mint probléma. A plágium is ebből a szemszögből érdekelt. A plágium manapság az egyik legfontosabb tabu a művészetben. A plagizáló ma büntényt követ el, mikor sajátjaként jelöli meg a mástól kölcsönzött szellemi alkotást. Másokat is érdekelték ezek a kérdések. Olvastam *Stewart Home*-ról, egy angol kulturális munkásról, akinek hatása alá kerültem. *S.Home Praxis* néven egy programot dolgozott ki, melynek lényege az volt, hogy az emberi kreativitás ellen kell fordulni, mivel szerinte a kreativitás nevében működik egész elhibázott világunk. *S.Home* szerint az avantgárd soron következő feladata a kreativitás elutasítása és leépítése. A Praxis három pilléren nyugszik: 1. Multiplikáció 2. Plagizálás 3. Művész-Sztrájk. Ennek a programnak jegyében 1992-ben plagizáltam *J.Beuy's Das Schweigen von Marcel Duchamp wird überbewertet* című művét, amelynek csak a címe változott meg az eredetihez képest. /Das Schweigen von Stewart Home ist nicht zu überbewerten/. Szintén '92-ben született az *Én Téged* című munka, amely már nem direkt plágium volt; inkább a persziflázs kategóriájába tartozott. *M.Duchamp* 1918-as *Tu'm /Te engem/* című utolsó olajfestményén egy jobbra mutató kezet festetett egy címfestővel. Én egy címfestővel festtettem egy balra mutató kezet. A plágium korszak lezáró darabja egyúttal új festészeti működésem nyitánya is lett. A *Festészet halála* című allegorikus kompozíció 1993-ban született. Egy fiktív *P.Picasso* képet készítettem. Ugyanúgy, mint az *Élet* című képnél, *P.Picasso* kék korszakának stílusát sajátítottam ki.

Low budget

A plágium korszak után rezignációval kezdtem gondolni mindenfajta artificiális tevékenységre. A harcos, azonnali megoldáskereső átadta helyét bennem egyfajta beletörődésnek. Ha már az embernek muszáj kiélnie a természeténél fogva benne lévő kreativitást, ám tegye, de azt tegye a lehető legdiszkrétebb módon, takarékosan és körültekintően. .Kidolgoztam egy olyan motívumrendszert, amelynek elemei ma is alapját képezik festészetemnek. Ezeknek a rajzoknak volt egy közös világuk, mondhatni körvonalazódni látszott egy önálló stílus kialakulásának esélye – vagy veszélye. Nem

akartam véglegesen lehorgonyozni ezen a területen. Elkezdett érdekelni a XVII.századi caravaggieszk festészet.

Rancate-i ládák

Ebben a sorozatban a tudomány és a művészet viszonyának kérdéskörével foglalkoztam volna – ha elkészítettem volna e képeket, rajzokat és egyéb dokumentumokat. Egy kvázi – tudományos munkát kellett volna elvégezniem, de hamar eldöntöttem, hogy nem csinálom meg ezt a sorozatot. Ezek a történetek, annak motívumai viszont később fő ihletői lettek egy későbbi festői periódusomnak, az úgynevezett robotos korszaknak.

3. tézis

A Budapesti Szem nemzetközi összehasonlításban. A hazai képzőművészet 90-es évekbeli eseményeinek nemzetközi kontextusba való beágyazottságáról

A Young British Art és a Lipcsei iskola tevékenységéről. A” kelet-európaiság” , a posztkommunista életérzés megjelenése a nemzetközi szcénában. A realizmushoz való kapcsolódás kérdésköre. Nyilvánvaló, hogy egy sajtósági viszony kialakításáról van szó a realizmussal kapcsolatban. A magyar kapcsolódási pontokon legtöbbször egyfajta „mutáló hang”érzékelhető.

4. tézis

Néhány szó a kortárs festészet lehetőségeiről általában

Az új médiumok hirtelen sok-sok új és érdekes képet hoztak az életünkbe. Ezt a jelenséget a festészetnek föl kellett dolgoznia. A festészet kitüntetett szerepe megszűnt; a művészet iparszerű képződménnyé nőtte ki magát, a festészet csak egy műfaj volt a sok egyéb más között. Azokat a formai jellegzetességeket, amelyeket az új médiumok új vizuális nyelvrendszerei hoztak a vizuális kultúrába, a festészet a maga módján elkezdte használni. Ecsettel hozták létre a festők azokat az effekteket, amelyek addig csak a mechanikus képek jellemzői voltak, így gazdagítva a festészet nyelvének eszköztárát. Párbeszéd kezdődött így az új médiumok és a „vén” festészet között. Volt ebben egy „csakazértis” jelleg a festők részéről. A festészetet annak egyre szűkebb mozgásterére és ellehetetlenülésére ellenére soha ennyien nem művelték, mint manapság. Az én olvasatomban az a fajta festészet, amely számomra fontos, azt a tevékenységet végzi a

művészetben, mely szerep az alapkutatásoknak jut a tudományon belül. A festészetnek ez a szférája továbbra is élenjáró szereppel bír a vizualitásban. Azon kölcsönhatások, amelyek a különböző vizuális műfajok között léteznek, termékenyítőleg hatnak kultúránk egészére. Hiszem, hogy a hagyományok iránti tudatos figyelemmel és a vizualitásba legújabbán bekapcsolódott műfajok felől érkező impulzusok iránti nyitottságával még mindig a festészeté a legfőbb koordinátori szerep ebben a játékban.

5. tézis

A provincialitás újra és újra felbukkanó problematikájának vizsgálata a magyar festészettörténetben illetve e kérdéskör taglalása a Budapesti Szem esetében

A magyar historizmus festészetének sajátosságai. A magyar történeti festészet hatása. Összehasonlítás egyéb festészeti korszakok jellegzetességeivel. Saját, e tárgykörben tárgyalható műveim ismertetése (Hackerek stb.).A Budapesti Szem történetének minél hamarabb való művészettörténeti feldolgozása azért is kívánatos lenne, mert e nélkül csak a magyar festészet elmeséletlenül maradt történeteinek gazdag tárházát gyarapítja majd-ami maga a provincialitás.